

Obsah

8	Úvodní slovo
9	Biografie autora
11	Španělská faleristika na pozadí politického vývoje země
11	Úvod
12	Boj o dědictví španělské po roce 1700
12	Přežívající duchovně-rytířské řády
13	Osud zlatého rouna
13	Doba králů 18. století
15	<i>Guerra de la Independencia</i> . Válka za nezávislost 1808–1814
18	Aktivity Ferdinanda VII. po návratu do země 1813–1833
19	Regenství za Isabelu II. 1833–1843
20	Isabela II. – vlastní vláda – nevláda 1843–1868
21	Revoluční šestiletí. <i>Sexenio revolucionario</i> 1868–1874
23	Restaurace Bourbonů – Alfons XII. „Mírotvorce“ 1875–1885
23	Regenství královny-vdovy Marie Kristiny 1886–1902
25	Vlastní vláda Alfonse XIII. 1902–1931
27	<i>Segunda República</i> 1931–1939 a občanská válka
28	„ <i>Estado Español</i> “ aneb když vládl Francisco Franco 1936–1975
31	Královská současnost – Juan Carlos I. a Filip VI.
32	Závěr
33	Použité literární prameny
34	Seznam vyznamenání a odznaků sbírky Španělsko
38	Soustava platných španělských vyznamenání (neoficiální zkrácené názvy)

47	Šlechtické korporace
49	Soupis sbírky vyznamenání. <i>Inventario de la colección</i>
50	Odkazy na literaturu v katalogu
51	Staré řády – <i>Ordenes antiguas</i>
56	Vojenské záslužné řády – <i>Ordenes militares del Mérito</i>
63	Civilní záslužné řády – <i>Ordenes civiles</i>
68	Koloniální řády – <i>Ordenes coloniales</i>
69	Karlisté – <i>Carlismo</i>
70	Červený kříž – <i>Cruz Roja</i>
73	Vojenská vyznamenání – <i>Condecoraciones militares</i>
76	Pamětní medaile a kříže – <i>Cruces y Medallas conmemorativas</i>
76	Ferdinand VII. 1808–1833
76	Isabela II. 1833–1868
78	Interregnum (revoluční období) 1868–1874
79	Alfons XII. 1875–1885
79	Alfons XIII. 1886–1931
85	Druhá španělská republika 1931–1939 – <i>Segunda república Española 1931–1939</i>
86	Zahraníční dekorace ke španělské občanské válce – <i>Condecoraciones extranjeras en la Guerra civil Española</i>
88	Španělský stát 1936–1975 – <i>Estado Español 1936–1975</i>
95	Juan Carlos I. 1975–2014
96	Filip VI. od 2014
97	Místní medaile – <i>Medallas locales</i> + Miscelanea
98	Dekorace společností – <i>Corporaciones</i>
104	Militaria

Úvodní slovo

Ing. Josef L. Hrdý patří k významným českým numismatikům a faleristům. Faleristika, jako jedna z pomocných věd historických, je velmi specifická věda o řádech a vyznamenáních. U nás není mnoho profesionálních faleristů a velmi často se jimi stávají nadšení sběratelé, kterým nestačí krásné věci pouze vlastnit, ale mají snahu se o nich dovědět co nejvíce. Tím získávají také jejich sbírky na kvalitě.

Autor tohoto katalogu svůj sběratelský zájem celý život věnoval Španělsku a jeho dekoracím v období 18.–20. století, které soustředil do velkého souboru. Jeho sbírka představuje celkem 163 španělských řádů, vyznamenání a odznaků. Obsahuje královské řády, vojenské záslužné řády, civilní záslužné řády, vojenská vyznamenání, koloniální řády, řády karlistů, medaile Červeného kříže, pamětní medaile a kříže, dekorace společností a odznaky. K nejcennějším patří nepochybně španělský Řád zlatého rouna, jehož exemplář je datován do 1. poloviny 20. století. Dát dohromady tak velkou kolekci tohoto krásného a zajímavého materiálu nebylo zcela jistě jednoduché a to nejen z důvodu, že se u nás tento materiál prakticky nevyskytuje. Celá sbírka Josefa L. Hrdého byla vystavena v Moravském zemském muzeu od 19. 2. – 7. 6. 2020. Výstava byla realizována pod záštitou velvyslanectví Španělského království.

Josef L. Hrdý se rozhodl celou svou kolekci španělských dekorací věnovat do sbírek Moravského zemského muzea. V dnešní době není mnoho donátorů, kteří se rozhodnou podpořit muzejní sbírky, a tím více je třeba si těchto lidí vážit. Souborem španělských řádů a vyznamenání Josefa L. Hrdého je nepochybně numismatická sbírka MZM velmi obohacena. Za tento velký dar Moravskému zemskému muzeu mu patří nejen velké uznání, ale současně i velké poděkování.

Dagmar Grossmannová

vedoucí Numismatického oddělení

Historického muzea Moravského zemského muzea

Ing. Josef L. Hrdý
geolog, výtvarník, sběratel drobné plastiky

Narozen 30. 5. 1932 v Praze.

Studium: klasické gymnázium na Žižkově, ČVUT Praha, fakulta inženýrského stavitelství, směr vodohospodářství, promoce 1957.

Zaměstnání: od konce studia až do důchodu stále tentýž podnik, pouze jeho název se změnil: Ústav stavební geologie, Geologický průzkum, Geotest. Práce jej vedla v roce 1958 k přesídlení do Brna, kde žije dodnes.

Pracovní povinnosti jej zavedly do Somálska, na Kubu a do Alžírsku.

Po odchodu do důchodu sedm let soukromě podnikal ve svém oboru – v geologii.

Vdovec, šedesát let žil v manželství se ženou Violkou. Dvě dospělé děti, syn Marek a dcera Andrea. Dospělí vnuci Eliška, Jan, Ladislav, Kryštof.

Zájmy v soukromém čase: výtvarnictví. Soukromé studium u prof. Kohouta. Člen Klubu konkré-
tistů, 16 skupinových výstav (z toho též několik v zahraničí), 4 výstavy samostatné.

Sběratelství: mince, ale zejména medaile a vyznamenání. Dlouholetý člen redakční rady časopisu Numismatické listy. V roce 1988 založil faleristický časopis SIGNUM, který vychází do současnosti. Po celá léta si v něm sběratelé mohou několikrát do roka přečíst jeho zajímavé články z oboru faleristiky. Jméno ing. Josef L. Hrdý se dále objevuje i ve sběratelském časopise MERKUR REVUE.

Čestný člen ČESKÉ NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI Praha a MORAVSKÉ GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SPOLEČNOSTI Brno. Nositel Zlatého odznaku SLOVENSKÉ FALERISTICKÉ SPOLEČNOSTI Bratislava.

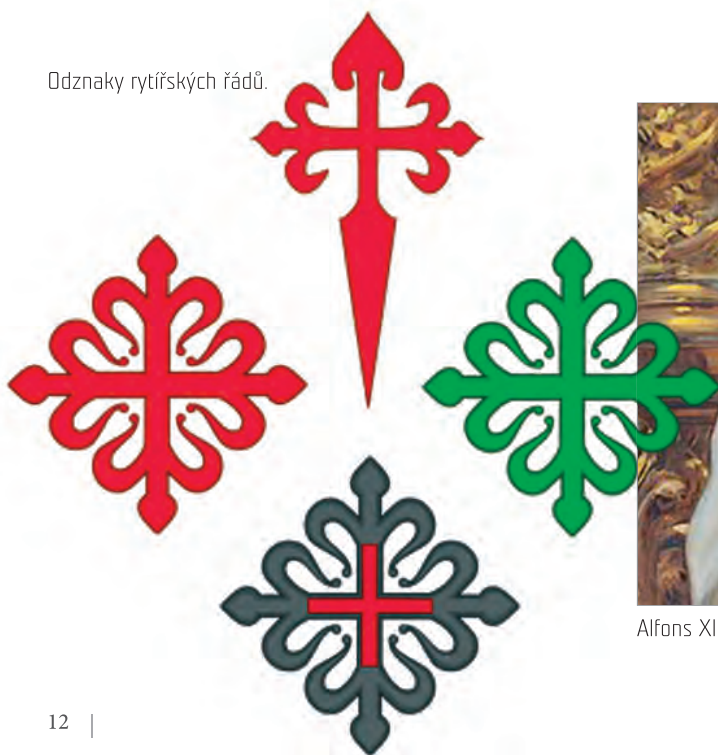
Boj o dědictví španělské po roce 1700

Rok 1700 znamenal pro Španělsko významný historický předěl. Dne 1. listopadu zemřel v Madridu poslední král z dynastie španělských Habsburků Karel II. Zemřel bezdětný a cesta na španělský trůn se otevřela. O tuto situaci se zajímala Evropa – vždyť šlo o obrovské španělské imperium, i když vlastní země špěla k úpadku. Osířelý trůn byl v každém případě lákavou nabídkou. Na scénu vystoupili dva uchazeči o trůn. Bourbonští vévoda z Anjou Filip a habsburský arcivévoda Karel. Zvedla se tak válka o dědictví španělské, která trvala od r. 1701 do r. 1714. Evropa se rozdělila do dvou bloků: Filipa Bourbonského podporovala Francie a Bavorsko, Karla Habsburského soustátí Svaté říše římské, Anglie, Nizozemí a Savojsko. Mimoto i v samotném Španělsku došlo k diferenciaci – Filipa podporovala Kastilie, zatímco Karla Aragonie s Katalánskem. Celé desetiletí probíhala válka plná mocenských zvrátů. Určitým předělem bylo, když v dubnu 1711 zemřel ve Vídni habsburský císař Josef I., a protože neměl vlastního následníka, stal se jeho bratr arcivévoda Karel císařem toho jména jako VI. Tento nový fakt začal měnit situaci jak na politickém tak na válečném poli. Štěstí se přiklonilo k Filipovi a vše vedlo k ukončení války o španělské dědictví, což bylo stvrzeno mírovými smlouvami v dubnu 1713 v Utrechtu a v březnu 1714 v Rastattu. Výsledkem diplomatických jednání byla určitá změna na mocenské tváři Evropy. Anglie získala natrvalo Gibraltar (dobyta ho během války v r. 1704), Habsburská říše se rozšířila o Milánsko, Neapolsko, Sardinii a Španělské Nizozemí (základ dnešní Belgie), Savojsko dostalo Sicílii a Francie několik území v Americe. Důležité ovšem bylo, že se jednající strany shodly na nároku bourbonské strany na španělský trůn a Filip V. byl uznán jako legitimní španělský král.

Přežívající duchovně-rytířské řády

Nástupem Bourbonů na španělský trůn po roce 1700 nastala i nová epocha španělské faleristiky. Nová dynastie nezdědila pouze království, ale i jeho dřívější instituce: například i duchovně rytířské řády z dob středověké reconquisty (tj. z bojů osvobození země od muslimské nadvlády). Nejdůležitější vojenské řády jako *Santiago*, *Calatrava*, *Alcantara* a *Montesa* byly již v 16. století inkorporovány mezi královské světské instituty. Ztratily mnišský charakter a postupně se přeměňovaly v čestné šlechtické korporace. Odznakem **Řádu Santiaga** je červený kříž s prodlouženým dolním ramenem v podobě mečové čepele

Odznaky rytířských řádů.

Alfons XIII. Jako velmistr rytířských řádů.

svého otce a k jeho chvályhodným činům lze přičíst vznik Španělské akademie krásných umění nebo založení Královské botanické zahrady. Do faleristiky se však nijak nezapsal. Po třinácti letech vlády Ferdinand v srpnu 1759 zemřel bezdětný a na trůn byl povolán jeho mladší nevlastní bratr Karel. Tento jeho bratr měl již vladařské zkušenosti, protože v období 1734 až 1759 byl králem Neapolska, kde se jako monarcha osvědčil a navíc byl mezi lidem oblíbený.

Král Karel III. (šp. *Carlos III*) se projevil jako nejúspěšnější panovník Španělska celého 18. století. Jeho reformní kroky s podporou osvícenecky smýšlejících rádců, kterými se obklopil, doznaly určitý úspěch a zemi přinesly i mírnou prosperitu a tím i uznání obyvatelstva. Zapsal se též do španělské faleristiky, když 19. září 1771 založil první moderní řád ve svém jméně – španělský **Královský a vznešený řád Karla III. – *La Orden Real y Distinguida de Carlos III.*** Řád byl myšlený jako záslužné vyznamenání především pro jeho spolupracovníky, kteří se uplatňovali na jeho reformních snahách. Odznakem řádu byl maltézský kříž modře smaltovaný a bíle obroubený, na jeho středu byl položen oválný medailon, na němž je zobrazena vznášející se postava P. Marie Immaculaty (zřejmě podle obrazu španělského malíře Murilla), součástí závěsu je zlatý vavřínový věneček. Řádová stuha je v barvách P. Marie: bílé a bledě-modré. Na kolaně řádu pak jasně rozeznáváme články v podobě kastilských věží a leonských lvů. Známe také řádový oděv krále Karla, který si pořídil jako velmistr.

Karel III. zemřel v prosinci 1788 ve věku 72 let. Jeho působení na trůně je hodnoceno španělskými historiky většinou pozitivně. Je považován za zakladatele moderního španělského národa. Za jeho vlády se obecným státním jazykem upevnila kastilština, kterou nyní všeobecně nazýváme španělštinou. Státu dal hymnu a vlajku, kterou Španělsko užívá dodnes: široký střední žlutý pruh má nahoře i dole červené pruhy poloviční šířky (na středním žlutém pruhu je položen státní znak, který se podle státního zřízení měnil). Zmodernizoval také hlavní město Madrid, které nese dodnes do svého půdorysu urbanistické zásahy tohoto osvíceneckého krále.

Insignie Královského a vznešeného řádu Karla III.

Karel III. v oděvu velmistra svého řádu.

Karel IV., syn krále Karla III., nastoupil na trůn až ve čtyřicátém roce svého věku. Nedosahoval vládařských kvalit svého otce a byl by vládcem průměrně přijatelným nebýt určitých okolností – jednak vnitřních rodinných a jednak vnějších. Vnitřní okolnost byla ta, že rodinným milcem se stal člen královské gardy Manuel Godoy. Tento ambiciózní člověk se stal favoritem krále a zejména jeho manželky Marie Luisy natolik, že byl prakticky vykonavatelem vládní moci a stal se zodpovědným za chyby v zahraniční politice státu. Dokonce byl jmenován univerzálním ministrem s neomezenými pravomocemi. Vnější okolností jeho vzestupu bylo, že královská vláda se nedokázala prosadit v mocenských sporech mezi Anglií, Francií a Španělskem, přičemž konec století byl poznamenán revoluční změnou režimu ve Francii, která nakonec vynesla k moci Napoleona Bonaparta. Bohužel Godoy podvkrát zapletl svou zemi do konfliktu s Velkou Británií a svým rozhodnutím způsobil, že při námořní bitvě u Trafalgaru 21. října 1805 byla španělská flotila totálně zničena. Dalším Godoyovým neblahým rozhodnutím se stala dohoda z října 1807 s Napoleonem, kterou dovolil jeho vojskům průchod Španělskem, aby mohl pokořit Portugalsko jako spojence nepřátelské Británie. Takové rozhodnutí bylo osudové – přineslo Španělsku mnohaleté válečné utrpení.

Guerra de la Independencia

Válka za nezávislost 1808–1814

Napoleon využil Godoyových omylů k tomu, že si od něj dal legalizovat vstup francouzských vojsk do Španělska pod záminkou tažení proti Portugalsku. Počet francouzských vojáků údajně překročil 100 000 mužů. Nechovali se jako spojenci, ale jako okupanti. V královské rodině to vřelo. Uvažovala dokonce o emigraci do Jižní Ameriky. Karel IV. předal vládu svému synovi Ferdinandovi (*Fernando VII.*). Nenáviděnému Godoyovi lid vyraboval jeho madridské sídlo a ten uprchl do ciziny. Napoleon nechal převést španělské Bourbony do francouzského města Bayonne a tam je přinutil abdikovat. Měl v úmyslu nastolit na uprázdněný trůn svého bratra Josefa, což se potom stalo v červnu 1808. Celkové napětí v zemi vyvrcholilo 2. května 1808 Madridským povstáním proti napoleonské posádce čítající 30 tisíc vojáků pod velením maršála Murata. Madridané vyzbrojeni jen kordy a pistolemi, mnohdy také jen klacky a noži, byli pravidelným vojskem s dělostřelectvem poraženi. Zúctování s povstalci bylo kruté, desítky

Královský řád Španělska
odznak řádu – revers.

Goya: Tres de Mayo 1808 (Prado – Madrid – reprodukce, archiv autora).

Hvězda Královského a vojenského řádu sv. Hermenegilda.

Zlatá hvězda Národního řádu sv. Ferdinanda.

Revoluční období bylo faleristicky plodné. Prozatímní vláda reformovala Isabelin řád Merito Militar a na jeho reversu, kde byl monogram královny Y2, změnila na zkratku názvu řádu MM (udržela se po celá další období). Král Amadeo I. přišel hned při nástupu na trůn s novým civilním řádem, pojmenovaným podle své manželky **Řád Marie Viktorie – *La Orden de Maria Victoria***. Řád měl odměňovat celou škálu činností od lékařství přes průmyslová odvětví až po jednotlivé disciplíny věd a umění (jednotlivé obory byly vyjádřeny barvami stuhy, insignie se neměnila). Řád je nesmírně vzácný, jelikož trval krátce a zanikl abdikací krále. Amadeo však založil během své krátké vlády ještě několik vyznamenání – pro městskou milici, pro dobrovolníky tažení na Kubu nebo námořníky flotily Středozemního moře. Všechna Amadeova vyznamenání jsou snadno rozpoznatelná, protože je na nich znázorněn bílý savojský kříž. Ani 1. republika nevyzněla naprázdno. Z jejího období jsou známé medaile bojovníků z Kubu, z bojů proti kantonalistům (tj. zastáncům samostatnosti určitých území) a z karlistické války.

Insignie Řádu Marie Viktorie.

Alfons XII.

Červený kříž - hvězda 1866.

Alfons XIII.

Insignie Civilního řádu Alfonse XII.

Komandér Řádu
za civilní zásluhy 1926.

Vojenská medaile 1918.

Námořní medaile 1918.

Pamětní medaile na vítězství u Vitorie 1813-1913.

Letecká medaile 1926.

Insignie Imperiálního řádu jha a šípů.

Insignie Civilního řádu Alfonse X. Moudrého.

Insignie Řádu kříže sv. Raimunda de Peñafort.

sňatkem položili základy spojeného moderního Španělska. Fašizující Falanga si tento historický symbol vzala za svůj znak. Stranický znak se ztotožnil s výtvarnou podobou řádu. Stranické vyznamenání nepřezilo frankistickou epochu. Je příznačné a výsměšné, že jeden z prvních frankistických řádů je **Sociální řád za zásluhy ve vězeňství – La Orden del Mérito social penitenciario** z r. 1944. Je to zjednodušený řád, sestávající ze dvou křížů – zlatého a stříbrného a tří medailí – zlaté, stříbrné a bronzové. Jeho symbolika je zajímavá: na hvězdicové podložce v barvě kovu je položen modrý liliový kříž se středovým medailonem. V medailonu je postava Panny Marie Milosrdné a okolo je latinský opis *MATER CAPTIVORUM* (*Matka zajatých*). **Civilní řád zdravotnictví – La Orden Civil de Sanidad** byl založen 1943, realizován r. 1944 a má čtyři třídy (velkokříž, velkodůstojníka, komandéra, rytíře) v obvyklém uspořádání. Insignií řádu je bíle smaltovaný kříž maltézského typu s heraldickou náplní středového medailonu oválného tvaru. Zajímavou historii má **Civilní řád Alfonse X. Moudrého – La Orden Civil de Alfonso X. Sabio**. Ten navazoval na dřívější řád z r. 1902 *Orden de Alfonso XII*. Nyní byl obnoven pod jiným jménem, založen byl r. 1939, ale k realizaci došlo až r. 1945. Jeho smyslem bylo odměňovat zásluhy ve vzdělání, výuce, umění a vědě. Na reversu insignie je řádové heslo *ALTIORA PETO* – *Mířím výše*.

Velkou vážnost má dodnes platný řád, týkající se justiční služby: **Řád kříže sv. Rajmunda z Peñafortu – La Orden de la Cruz de San Raimundo de Peñafort** z roku 1944. Vyznamenání je pojmenováno po dominikánském mnichu sv. Rajmundovi, ze XIII. století, který se proslavil svými právníckými spisy o manželství, trestním a civilním právu. Řád byl nejdříve utříděn do pěti stupňů, v r. 1945 byl rozšířen o medaile. Řádovou insignií je bíle smaltovaný maltézský kříž, na jehož střed je umístěna barevná bysta světce a páska s nápisem *IN IURE MERITA*. Řádová stuha je karmínově červená s černými okraji. Zajímavé jsou medaile – tentokrát ve tvaru osmiúhelníků.